

Streszczenie

Aleksandra Szczęsna

Wyznaczniki satysfakcji z życia rodzinnego i odczuwany stres rodzicielski w grupie matek wychowujących dziecko ze spektrum autyzmu w wieku od 2 do 7 lat

STRESZCZENIE

Słowa kluczowe: rodzicielstwo, matka, dziecko ze spektrum autyzmu, stres rodzicielski, satysfakcja z życia rodzinnego, współpraca rodzicielska, wsparcie społeczne spostrzegane, ego-resiliency, optymizm, stabilność emocjonalna

Głównym celem przeprowadzonych badań było pogłębienie wiedzy na temat znaczenia zasobów indywidualnych i relacyjnych w osiągnięciu satysfakcji z życia rodzinnego w grupie matek wychowujących dziecko ze spektrum autyzmu w wieku od 2 do 7 lat. Uwzględniony w badaniach wiek dziecka jest w większości przypadków czasem całościowej specjalistycznej diagnostyki zaburzeń ze spektrum autyzmu u dzieci. Moment otrzymania diagnozy zaburzeń ze spektrum autyzmu u dziecka często wiąże się z kryzysem w życiu rodziny. System rodzinny musi ulec przeobrażeniu. Dotychczasowe doniesienia z badań sugerują, że w obliczu nowej sytuacji rodzinnej i odczuwanego ogromnego stresu rodzicielskiego ocena jakości życia rodzinnego również się zmienia (m.in. Pisula, 1998, Pisula, 2007; Bayat 2007; Hastings i in., 2005; Shatayermman, 2013; Doig i in., 2009; Kersh i in., 2006; Marat, 2014). Odczuwane przez matki zadowolenie z życia rodzinnego w obliczu adaptacji do niepełnosprawności dziecka stało się głównymi obszarem zainteresowań badawczych.

W pracy postawione zostały cztery główne pytania badawcze: (1) o różnice pomiędzy matkami wychowującymi dziecko ze spektrum autyzmu i wychowującymi dziecko o typowym rozwoju psychofizycznym - pod względem posiadanych zasobów relacyjnych, stresu rodzicielskiego jak również satysfakcji z życia rodzinnego; (2) o różnice w grupie matek wychowujących dziecko ze spektrum autyzmu – pod względem posiadanych zasobów, stresu rodzicielskiego jak również satysfakcji z życia rodzinnego; (3) o istotne predyktory satysfakcji z życia rodzinnego w grupie matek dzieci ze spektrum autyzmu i w grupie matek dzieci typowo rozwijających się; (4) o mechanizmy pośredniczące – uwzględniające zależności mediacyjne -

pomocne w utrzymaniu satysfakcji z życia rodzinnego. W modelu badawczym uwzględniono zmienne o charakterze indywidualnym - *stabilność emocjonalna, ego-resiliency, optymizm* i relacyjnym - *wsparcie społeczne, współpraca rodzicielska*. W analizach predykcyjnych brała udział również zmienna – *stres rodzicielski*, uważana za czynnik ryzyka satysfakcji z życia rodzinnego. Poszukiwano odpowiedzi na pytanie, które zmienne uwzględnione w modelu mogą mieć znaczenie w wyjaśnianiu zadowolenia z życia rodzinnego w procesie adaptacji do radzenia sobie z niepełnosprawnością dziecka.

Badania przeprowadzono w grupie 411 kobiet, obejmującej 219 matek dzieci typowo rozwijających się i 192 matki dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. W badaniach wykorzystano następujące narzędzia pomiaru: Skala Stabilności Emocjonalnej – IPIP-BFM-50 (Lewis R. Goldberg 1992; polska adaptacja: Włodzimierz Strus, Jan Ciecuch, Tomasz Rowiński, 2014); Skalę Ego-Resiliency ER89-R12 (Block, Kremen, 1996, polska adaptacja Anna Kołodziej-Zaleska, Hanna Przybyła-Basista, 2018); Test Orientacji Życiowej LOT-R (Scheier, Carver, 1992, polska adaptacja: Ryszard Poprawa, Zygfryd Juczyński 2012); Wielowymiarowa Skala Spostrzeganego Wsparcia Społecznego – MSPSS (Zimet i in., 1988, polska adaptacja: Krystyna Buszman, Hanna Przybyła- Basista, 2017); Dzienna Skala Współrodzicielstwa – D-Cop-R (McDaniel, Teti, Feinberg, 2017, polskie tłumaczenie: Hanna Przybyła- Basista, Dominika Gruszka, Katarzyna Rojewska, 2020); Skala Stresu Rodzicielskiego- PSS (Berry, Jones, 1995, polska adaptacja: Hanna Przybyła -Basista, Anna Kołodziej- Zaleska, Anna Jazłowska, 2022); Skala Satysfakcji z Życia Rodzinnego- SWFL (Zabriskie, McCormick, 2003, polska adaptacja: Hanna Przybyła-Basista, Maciej Januszek, Barbara Jarosz, Klaudia Burda, 2021). Na większość postawionych pytań badawczych udało się udzielić satysfakcjonujących odpowiedzi. W ramach najistotniejszych ustaleń należy wykazać: (1) różnice w ocenie satysfakcji z życia rodzinnego i odczuwanym stresie rodzicielskim - matki wychowujące dziecko ze spektrum autyzmu zgłaszają niższe zadowolenie z życia rodzinnego i wyższy poziom stresu rodzicielskiego niż matki wychowujące dziecko o typowym rozwoju psychofizycznym; (2) różnice w zakresie wybranych zasobów relacyjnych – matki wychowujące dziecko ze spektrum autyzmu otrzymują mniej wsparcia i deklarują mniejszą współpracę rodzicielską niż matki wychowujące dziecko o typowym rozwoju psychofizycznym; (3) współpracę rodzicielską jako jedyny wspólny dla obu grup matek istotny statystycznie zasób relacyjny uczestniczący w wyjaśnianiu satysfakcji z życia rodzinnego; (4) optymizm jako istotny statystycznie predyktor biorący udział w wyjaśnianiu zadowolenia z życia rodzinnego jedynie w grupie matek pracujących

i wychowujących dziecko ze spektrum autyzmu; (5) stres rodzicielski jako istotny statystycznie predyktor oddziałujący na satysfakcję z życia rodzinnego w obu grupach matek; (6) częściowy udział mediacyjny zmiennych opisujących zasoby indywidualne (np. optymizm) i relacyjne (w szczególności współpraca rodzicielska) w wyjaśnianiu związku pomiędzy stresem rodzicielskim a satysfakcją z życia rodzinnego w obu grupach matek.

Ponadto, w pracy znajduje się szereg innych ciekawych i szczegółowych ustaleń. Wyniki badań z jednej strony korespondują z dotychczasowymi analizami podkreślającymi, że rodzice wychowujący dziecko ze spektrum autyzmu doświadczają dużo większego stresu rodzicielskiego i obniżonej satysfakcji z życia. Z drugiej strony są źródłem nowej wiedzy na temat znaczenia współpracy rodzicielskiej jako czynnika mającego duży udział w wyjaśnianiu zadowolenia z życia rodzinnego. Warto również podkreślić, że niewiele było badań empirycznych przeprowadzonych w grupie matek wychowujących dziecko z diagnozą autyzmu poświęconych wyjaśnianiu ich globalnej oceny satysfakcji z życia rodzinnego. W tym zakresie niniejsze badania stanowią nowy wkład w opis funkcjonowania matek. Większość badań skoncentrowana była na analizie indywidualnego dobrostanu psychologicznego rodzica czy ocenie jakości relacji małżeńskiej. W pracy doktorskiej zawarto też wnioski aplikacyjne sugerujące wykorzystanie wyników badań w praktyce psychologicznej.